

Asia: VN/10378/2019

Lausuntopyyntö henkilötunnuksen uudistamista pohtineen työryhmän loppuraportista

Lausunnonantajan huomiot ehdotuksen vaikutuksista oman organisaation näkökulmasta

Toimintatapoihin liittyvät suorat ja epäsuorat vaikutukset

Sosiaali- ja terveysministeriö pitää hyvänä, että nykyisen henkilötunnuksen käyttöön liittyviä haasteita ja mahdollisia ratkaisumalleja on selvitetty. Työryhmän ehdotuksia uudenmuotoisen henkilötunnuksen sukupuoli- ja syntymäaikaneutraaliudesta, väestötietojärjestelmään tallennetavasta tunnistamisen tavasta ja henkilötietojen lähteestä sekä henkilötunnuksen saannista nykyistä laajemmalle henkilöryhmälle, voidaan tavoitteiltaan pitää hyvinä.

Sosiaali- ja terveysministeriö katsoo kuitenkin, että loppuraportissa ehdotettua mallia ei voida pitää kannatettavana. Sosiaali- ja terveysministeriö pitää ongelmallisena sitä, että loppuraportissa ehdotetaan uudenmuotoisen henkilötunnuksen käyttöönottoa, vaikka asiassa ei ole tehty perusteellista ja kattavaa tarve- ja vaikutusarviointia. Uudistuksen tarvetta olisi pohdittava vielä uudelleen sen jälkeen, kun kattavat tarve- ja vaikutusarviointit on tehty. Loppuraportissa jätetään muutoinkin olennaisia kysymyksiä jatkovalmistelussa ratkaistavaksi, eikä siitä saa tarvittavan vahvaa tukea sille, miksi ehdotetun mittava lainsäädäntöuudistus olisi tarpeen ja siten pohjaa käynnistettäväksi vaaditulle lainsäädäntövalmistelulle. Uudistus olisi merkittävä muutos myös kansalaisille.

Loppuraportissa ei ole nostettu esiin eikä arvioitu nykytilanteen vahvuuksia ja elementtejä, joita ei voisi yhteiskunnan tietohuollon toimivuutta vaarantamatta poistaa tai muuttaa. Henkilötunnuksen käyttö on ollut yhteiskunnan tietohuollon perusta ja keskeinen tieto. Henkilötunnuksen avulla henkilöt erotetaan mm. tietoverkoissa ja rekistereissä. Henkilötunnusta käytetään yleisesti sekä viranomaisten että yksityisten toimijoiden toimesta ja henkilötunnusta voidaan käsitellä tietosuojalain 29 §:ssä säädetyissä tarkoituksissa. Nykytilan vahvuutena on mm. se, että nykyisin yhteiskunnan tietohuolto yleisesti toimii. Loppuraportissa ei myöskään ole kiinnitetty huomiota siihen, että nykyisin yhteiskunnan tietohuoltoa pitäisi kehittää suuntaan, jossa esimerkiksi tietoa

viranomaistoiminnassa kerättäisiin rekisteröidyltä vain kerran ja kerätty tieto yhdistettäisiin lain sallimissa rajoissa viranomaisten toiminnassa. Raportissa on nostettu esiin nykytilan ongelmia arvioimatta niiden laajuutta ja sitä, missä määrin ongelmat liittyvät itse henkilötunnukseen ja olisivat ratkaistavissa vain henkilötunnuksen muotoa muuttamalla. Raportin perusteella jää myös epäselväksi, kuinka uusi malli toimisi käytännössä, kun tiedot olisivat hajautettuina eri toimijoilla.

On riski, että nykyjärjestelmän muuttaminen saattaisi johtaa suurempiin ongelmiin kuin hyötyihin. Loppuraportissa esiintuodut ongelmat jäävät vielä yksittäisiksi ja herättävät kysymyksen, olisiko ne perustellumpaa pyrkiä ratkaisemaan erillisinä kysymyksinä kuin muuttaa niiden vuoksi koko henkilötunnusjärjestelmää ja menettelytapoja. Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalle kuuluvissa sosiaali- ja terveyspalveluissa, lakisääteisessä ja yksityisessä vakuutustoiminnassa sekä sosiaaliturvan toimeenpanossa henkilötunnuksia käytetään laajasti ja henkilötunnuksen uudistamista koskevilla ratkaisulla on merkittäviä vaikutuksia näissä toiminnoissa. Työryhmän ehdotusten hyötyjä ja haittoja suhteessa ratkaistavana oleviin haasteisiin tulisikin näiltä osin selvittää tarkemmin mahdollisessa jatkovalmistelussa. Toiminnallisia hyötyjä ehdotetulla uudistuksella ei sosiaaliturvajärjestelmässä tavoitettane.

Sosiaali- ja terveysministeriön toimialueelle kuuluvissa sosiaali- ja terveyspalveluissa ja toimeentuloturvasa hyödyttäisiin henkilötunnuksen saamisesta nykyistä laajemmalle henkilöryhmälle, joiden osalta on nyt käytetty tilapäistä henkilötunnusta. Toisaalta vaikka henkilötunnuksen merkitsemistapoja uudistettaisiin, ihmisyyksilön tunnistamiseen liittyisi edelleen monia nykyisen kaltaisia käytännön haasteita.

Arvioidut kustannusvaikutukset

Loppuraportissa todetaan, että työryhmän työskentelyn aikana keskeisimpiä julkishallinnon organisaatioita pyydettiin karkealla tasolla arvioimaan kustannustasoa alustavan perusehdotuksen pohjalta sekä vertailuarviot kahdesta verrokkeiehdotuksesta. Lisäksi loppuraportissa todetaan, että lopullisesta työryhmän ehdotuksesta ei ole pyydetty tarkennettuja kustannusarvioita.

Sosiaali- ja terveysministeriö pitää raportin valmistelun yhteydessä tehtyä kustannusarviointia riittämättömänä. Kaikilla henkilötunnuksen rakenteeseen liittyvillä muutoksilla on laajoja vaikutuksia muun muassa sosiaaliturvajärjestelmän tietojärjestelmiin ja niiden kustannusvaikutukset ovat merkittäviä. Henkilötunnuksen uudistamisesta syntyy huomattavia kustannuksia keskeisimpien julkishallinnon organisaatioiden lisäksi myös muualle julkishallintoon ja muille toimijoille. Lisäksi kustannusvaikutusten arvioinnissa tulisi huomioida henkilötunnuksen uudistamisesta johtuvat epäsuorat vaikutukset sähköisen tunnistamisen ratkaisuihin ja kehittymiseen. Sosiaali- ja terveysministeriön mukaan kustannusvaikutusten laajempi ja yksityiskohtaisempi arviointi on edellytys sille, että loppuraportissa esitettyä henkilötunnuksen uudistamisen tarkoituksenmukaisuutta ja aikataulua on mahdollista arvioida.

Muut vaikutukset

Loppuraportissa todetaan, että uuden tunnusmallin käyttöönoton vaikutuksia ei ole arvioitu muutoin kuin julkisessa hallinnossa ja jatkotyössä on arvioitava uudistuksen vaikutukset yksityisille

organisaatioille sekä henkilöille. Sosiaali- ja terveysministeriö katsoo, että uudistuksen vaikutukset tulee arvioida nykyistä laajemmin ennen päätöstä henkilötunnuksen uudistamisesta ja sen aikataulusta.

Sosiaali- ja terveysministeriön toimialueella on henkilötunnuksen merkitys suuri. Henkilötietojen käsittely sosiaali- ja terveystalvissa ja toimeentuloturvaissa sekä niitä palvelevissa tietojärjestelmissä perustuu kansallisella, alueellisella ja paikallisella tasolla henkilötunnuksen henkilön yksilöivänä tunnuksena.

Aikataulu ja siirtymäajat

Loppuraportissa ehdotetuilla muutoksilla on laajoja vaikutuksia sosiaali- ja terveydenhuollon, lakisääteisen ja yksityisen vakuutustoiminnan sekä sosiaaliturvan toimialalle ja niiden toimeenpanossa uudistus tarkoittaisi mm. merkittäviä muutoksia henkilötunnusta hyödyntäviin käytettäviin kansallisiin, alueellisiin ja paikallisiin tietojärjestelmiin. Uudistus olisi merkittävä muutos myös kansalaisille ja myös tältä osin tulisi arvioida laajasti uudistuksen vaikutuksia.

Tämän vuoksi sosiaali- ja terveysministeriö pitää ehdotettua neljän vuoden siirtymäaika (2023-2027) liian lyhyenä erityisesti väestötietojärjestelmän tietoja ja henkilötunnusta hyödyntävien toimijoiden näkökulmasta. Siirtymäajan määrittämisessä tulisi huomioida uudistuksen vaikutukset sosiaali- ja terveydenhuollon toimialan tietojärjestelmiin ja nykyisen järjestelmäkentän elinkaareen kustannusvaikutusten hallitsemiseksi ja lisäkustannusten minimoiseksi.

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

-

Varhila Kirsi
Sosiaali- ja terveysministeriö

Penttinen Jaakko
Sosiaali- ja terveysministeriö